GATVĖS GYVOS

NR.1

Restoranas „Neringa“ atkuria savo veidą

Gido pastangos atskleisti Kirtimų istorijas

Kamariškių dvaro avantiūra

„Gatvės gyvos“ nuo 2015 m. kviečia vilniečius ir miesto svečius į ekskursijas originaliais maršrutais, suteikiančiais galimybę pažinti sostinės erdves už įprasto turistinio tako ribų. Esame gidų komanda, rengianti ekskursijas ne tik senamiestyje ar istoriniuose priemiesčiuose, tačiau ir atokesniuose periferijos rajonuose, nagrinėjanti temas nuo viduramžių istorijos iki sovietmečio pramonės. Į paveldo tyrinėjimus įtraukiame ir vaikus rengdami specialiai jiems pritaikytas ekskursijas ir dienos stovyklas. Šis žurnalas – tai mūsų pasakojimai, kuriuos atrandame kasdien tyrinėdami mus supančią aplinką. Siekiame, jog „Gatvės gyvos“ taptų platforma gyventojų dialogui istorijos, kultūros klausimais, skatintų domėjimąsi ir sąmoningą požiūrį į įvairialypį paveldą.

Redaktorė: Viktorija Bružaitė-Kazlauskienė

Dizainerė: Anaida Simonian

Viršelis: Andriaus Rasimavičiaus nuotr.

Leidėjas: VšĮ „Gatvės gyvos“

Bendradarbiavimas ir reklama: info@gatvesgyvos.lt

gatvesgyvos

www.gatvesgyvos.lt

ISSN 2669-2066

Visos teisės saugomos. Leidinio turinį draudžiama kopijuoti, atkurti ar kaip kitaip platinti be raštiško VšĮ „Gatvės gyvos“ sutikimo.

PAVELDO PASAKOJIMAI, ĮKVEPIANTYS TYRINĖTI IR IŠSAUGOTI.

4 **RESTAURUOTI LEGENDĄ**

Restoranas „Neringa“ atkuria savo autentišką veidą.

14 **EKSKURSIJOS PARAŠTĖSE. KIRTIMAI**

Gido pastangos atskleisti stereotipais apsivijusio rajono istorijas.

20 **APGINTI TRAPESNĮ**

Kokios miesto medinukų išgyvenimo galimybės?

26 **POŽEMYJE IŠSAUGOTA ISTORIJA**

Šaltojo karo slėptuvė, virtusi muziejumi, kviečia leisti po žeme į įtraukiančia patirtį.

38 **ATIDARYTA. AR ILGAM?**

Vaikystės nostalgija, įamžinta kaimo parduotuvių fotografijose.

46 **KAS JEI NE MES? KAMARIŠKIŲ DVARO AVANTIŪRA**

Privačiomis pastangomis atgyjantis periferijos dvaras.

RESTAURUOTI LEGENDĄ

Viktorija Bružaitė-Kazlauskienė
Įmonės „Neringos restoranas“ nuotr.

Dar 2017 metais „Neringos“ viešbutis ir restoranas užvėrė duris rekonstrukcijai. Matant didelio masto statybos darbus, visuomenėje kilo sąmyšis – ar legenda tapęs restoranas išliks, ar bus išsaugotas autentiškas interjeras? Kol sunkioji technika zujo perstatinėdama viešbutį, istorinis restoranas saugiai laukė restauratorių rankų. Nors užtruko ilgiau, nei planuota, „Neringa“ jau nekantrauja, kada sugrįšite garsiųjų Kijevo kotletų. Tiesa, kai kas bus pasikeitę. Bet tik į gerą. Apie ypatingus restorano atnaujinimo darbus kalbėjomės su jo direktore Agne Lenickiene.

Agne, restoranas „Neringa“ buvo atidarytas 1959 metais. Per daugiau nei pusšimtį metų kai kurios jo originalios interjero detalės neišvengiamai kito, buvo primirštos. Restauruodami restoraną siekėte atkurti pirmajam projektui kuo artimesnį interjerą. Ar sudėtinga buvo surasti šaltinius, vaizduojančius ar aprašančius pirmąją „Neringą“? Galbūt kurie nors atradimai Jums buvo netikėti, nustebino?

Išties vienas iš pagrindinių tikslų buvo ne tik atnaujinti tai, kas yra, bet ir atstatyti tai, kas buvo panaikinta. Pagrindiniai įkvėpimo ir informacijos šaltiniai buvo išlikusios senosios restorano interjero nuotraukos, kurių ieškojome visais įmanomais būdais. Pasitelkėme archyvus, senąsias architektūros knygas. Rastos archyvinės „Neringos“ nuotraukos ir aprašymai buvo pagrindinis atspirties taškas siekiant atkurti 1959-ųjų restorano vaizdą.

Restorano restauracijai ruošėmės dar gerokai anksčiau, nei realiai pradėjome darbus. Tuomet dar būdami gyvi, „Neringos“ autoriai Algimantas ir Vytautas Nasvyčiai noriai konsultavo ir dalijosi visa turima informacija ir patirtimi. Tas bendravimas truko tikriausiai nuo 2005 metų. Bėgant laikui, Algimantas surinko viską, ką turėjo susijusio su „Neringos“ restoranu, į vieną vietą ir po jo mirties tie eskizai, brėžiniai bei nuotraukos buvo padovanoti Taikomosios dailės ir dizaino muziejui. Čia mes visada galime kreiptis ir rasti atsakymus į daugybę klausimų, susijusių su restorano atkūrimu. Be to, lankėmės turbūt visuose Vilniaus miesto archyvuose, radome fizinius asmenis, kurie labai padėjo savo turimomis fotografijomis.

Kuriuos iki rekonstrukcijos jau neegzistavusius „Neringos“ interjero elementus pavyko atkurti?

Atkūrėme pagrindinį barą, kuris kažkada buvo sutrumpintas, siekiant padaryti

Didžioji restorano freska „Neringa ir Naglis“ kruopščiai restauruota. Ši sieninė tapyba, kaip ir visa „Neringos“ dizaino koncepcija, įkvėpta Mykolo Sluckio apysakos „Milžinai nenorėjo karaliais būti“.

Vienas didžiausių iššūkių, su kuriais susidūrė restauratoriai – faktūrinės banguojančios „Neringos“ lubos. Specialiai jų atkūrimui sugalvotas įrankis iš seno kieto džinso, kurį spaudžiant, pasukant ir staigiai atitraukiant pavyko išgauti originalų raštą.

„Neringos“ restoranui ir toliau vadovaus ilgametė jo direktorė Agnė Lenickienė.

tiesioginį įėjimą į viešbuti. Dabar jis toks, koks buvo 1959-aisiais, – ilgas, bangos formos, užpildantis beveik visą baseinėlio salės sieną. Taip pat atkūrėme kažkada sunaikintus metalinius durų ornamentus ant paradinių restorano durų, sienų bei baldų gobelenų raštus, gėlynus restorano nišose, kurie irgi buvo sunaikinti ir jau seniai pamiršti, restorano stalus bei kėdes pagal senuosius dar A. Nasvyčio braižytus baldų brėžinius bei begalę kitų smulkių elementų.

Galbūt siekiant atkurti pirminį restorano interjero variantą buvo ir tokių detalių, kurių atgaivinimo idėjos visgi teko atsisakyti ir jos liks tik archyviniuose vaizduose?

Turbūt vienintelis dalykas, ko neatkūrėme, – šiaudiniai restorano šviestuvai. Jų buvo atsisakyta dar septintajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje. Tad didžiąją salę kaip ir prieš restauraciją apšvies šiek tiek vėlyvesnio laikotarpio, unikalūs lietuvių menininkų kurti šviestuvai, kurių galime rasti vėlyvo septintojo dešimtmečio istorinėse nuotraukose. Kaip buvo pasakoję Neringą kūrę broliai Nasvyčiai, taip nutiko dėl pirminės idėjos ir praktinio naudojimo nesuderinamumo.

Vienas išraiškingiausių restorano didžiosios salės interjero kūrinių – Vlado Jankausko ir Vytauto Povilaičio sieninė tapyba „Neringa ir Naglis“. Kiek

6-ojo dešimtmečio „Neringa“. Restauruojant restoraną siekta atkurti pirminiam projektui kuo artimesnį interjerą. Veikiausiai vienintelis dalykas, kuris liks tik archyviniuose vaizduose – šiaudiniai didžiosios salės šviestuvai. Vilniaus regioninio valstybės archyvo nuotr.

Restorano lankytojus kaip ir anksčiau pasitiks vandens almesys. Smagus sutapimas – 1959 metais architektų dvynių Algimanto ir Vytauto Nasvyčių sukurtą baseinėlį su fontanu restauravo seserys, taip pat dvynės!

laiko ir rankų prireikė siekiant atnaujinti šį gana didelės apimties kūrinį?

Prie didžiosios restorano freskos visą mėnesį darbavosi 5–6 restauratoriai. Jie visiškai atnaujino freską, nuvalė kai kur net kelis sluoksnius dažų, kuriais kažkada, matyt, bandyta koreguoti tam tikrus nubraižymus ar defektus, atstatė originalų spalviškumą.

Restauruodami restoraną atnaujinote ne tik sienų tapybą, tačiau ir lubas, grindis, baseinėlį... Su kokiais iššūkiais susidūrėte? Galbūt kažkurie interjero elementai pareikalavo ypatingo dėmesio, netikėtų sprendimų?

Faktūrinės lubos buvo vienas sudėtingiausių interjero elementų. Specialiai jų atkūrimui restauratoriams teko susikurti įrankį iš seno kieto džinso, kurį spaudžiant, pasukant ir staigiai atitraukiant pavyko išgauti originalų lubų raštą, panašų į lietuvišką šakotį. Svarbu, kad išsaugojome unikalią 1959 metų grindų dangą, atkūrėme parketo raštą.

Restorane ne mažiau už interjerą svarbus ir meniu. Ar naujai duris atversiančioje „Neringoje“ svečiams pasiūlysite anksčiau pamėgtų patiekalų?

Kaip ir interjere, taip ir meniu turime paveldą, kurio nevalia sunaikinti! Būtinai gaminsime legendinius patiekalus, be kurių „Neringos“ svečiai mūsų restorano neįsivaizduoja.

„Neringa“ sovietmečiu garsėjo kaip nepaklusnios džiazo muzikos erdvė. Įvairūs koncertai tęsėsi ir nepriklausomybės laikotarpiu. Ar į restorano didžiosios salės sceną sugrįš muzika?

„Neringa“ neįsivaizduojama be gyvos muzikos. Išlaikysime šią tradiciją – gyvą fortepijono muziką pietų metu ir koncertus penktadienio ir šeštadienio vakarais.

Galbūt turite ir kitų planų, kaip restoranas įsilies į kultūrinį sostinės gyvenimą?

„Neringa“ niekada nebuvo tik apie maistą ir muziką. Ieškome bendradarbiavimo su miesto festivaliais galimybių, renginių koncepcijų. Restorano durys visada bus atviros miesto kultūriniam gyvenimui – tai vieta, kuri už savo išlikimą turi būti dėkinga kultūrai, ir mes pažadame šią restorano misiją tęsti. ■

EKSKURSIJOS PARAŠTĖSE. PROZIŠKI KIRTIMAI

Albertas Kazlauskas

Nuo 2015 metų, kai ėmiausi vedžioti vilniečius po jų pačių miestą, suskaičiuoju daugiau nei 30 sukurtų maršrutų po rajonus. Kai kurie maršrutai rasdavosi ypač lengvai, rodos, jie patys prašėsi, kad kuo greičiau būtų išvaikščioti. Kiti, priešingai – reikalavo didelių pastangų ir net kildavo rimtų abejonių, ar apskritai verta žmones kviesti jais pasivaikščioti, ar keliautojų laikas nebus gaištamas veltui.

Prie sunkiai besirandančių šįsyk turiu priskirti naują ekskursiją po Kirtimus. Beje, turinys čia nepaprastai įdomus, tačiau dvejoti vertė kitos aplinkybės. Pavyzdžiui, dilema dėl objektų sekos arba karantino apribojimai, kurie galiausiai nulėmė, kad ekskursija iki šiol taip ir nebuvo oficialiai paskelbta. Kantriai laukiame atlaisvinimo. O kol kas dalijuosi maršruto kūrimo užkulisiais – tuo, apie ką pasakoju retai.

Kodėl Kirtimai?

Kuriu maršrutus ir gidauju jau daugiau nei penkerius metus, todėl galiu drąsiai konstatuoti tokį faktą – tos vietos, kurios tiesiogiai susijusios su mano kasdienybe, ekskursijų sulaukia paskiausiai. Keblu aiškiai pasakyti, kodėl taip yra. Gal nedrąsu? Skamba nelogiškai. Pavyzdžiui, ekskursiją po Fabijoniškes – rajoną, kuriame užaugau ir baigiau mokyklą, – parengiau tik 2019–2020 metais. Maršrutą po Šnipiškes, kuriose gyvena mano močiutė ir šiuo metu gyvenu pats, – irgi tik 2019 metais. Viešai, tiesą pasakius, jį apskritai vedu itin retai, dažniau pagal privačius užsakymus. Panašiai yra ir dėl Kirtimų.

Gimiau Užusienyje. Tai – pavadinimas, kuris net ne kiekvienam vilniečiui žinomas. Tai pietinis sostinės pakraštys, daugiau nei pusę amžiaus esantis visaverte miesto dalimi, o kadaise buvęs rėžiniu kaimu. Tarp judėjimo trasos Užusienis–Stotis yra didelė teritorija, vadinama Kirtimais. Ją reguliariai pravažiuodavau. Nuo pat vaikystės ji man buvo paslaptinga, savotiška terra incognita. Žinojau, kad toje pramonės zonoje spietėsi bazės, automobilių remonto dirbtuvės, statybinių medžiagų krautuvės, asfalto gamyklos, pyragų kepyklos. Beje, pagal vietinę kalbinę tradiciją rajono pavadinimą tardavome ne kaip pridera lietuviškai Kirtìmai, o verčiau Kircimái, panašiai kaip Lazdzinái (kirtis gale ant A). „Dilgynės“ stotelėje visada matydavau margaspalvę publiką, kuri pro miškelį kiūtindavo į / iš taboro. Kartais atrodydavo šiurpiai, ypač tokiame proziškame kraštovaizdyje su atitinkamais gatvių pavadinimais – Motorų, Meistrų, Metalo... Teisybės dėlei pridursiu, kad pastaraisiais metais į Kirtimus retkarčiais vis užsukdavau – tik ne ruošti maršruto, o šiaip, laisvalaikio tikslais. Šis rajonas man ypač patinka savaitgaliais, kai užgęsta visas pramonės ūžesys, gatvės atlaisvėja nuo „fūrų“. Tokiomis dienomis džiaugdavausi didelėmis ir netikėtomis erdvėmis, kurias galėdavau apvažinėti dviračiu. Taigi tam tikras „suartėjimas“ įvyko dar prieš rajono tyrinėjimus. Ir štai atėjo 2020-ieji. Ekskursinių maršrutų po Vilniaus rajonus žemėlapis gana tankiai užpildytas. Reikia plėsti geografiją. Supratau, kad dabar mane į Kirtimus traukia ne tik mistifikuoti praeities atsiminimai, bet ir profesinis smalsumas. Vieta, iš pirmo žvilgsnio, visiškai pilka ir ne kažin ką tegali pasiūlyti. Ar tikrai? Tokie iššūkiai man patinka, todėl atsiraitojau rankoves ir ėmiausi tyrinėti Kirtimus.

Stebėtina, kad iš esmės vienoje nedidelėje teritorijoje egzistavo du taborai, kurie ne tik turėjo skirtingą istoriją, bet ir tarpusavyje ypač mažai kontaktavo – tarsi tai būtų skirtingos kastos Indijoje ar dvi diplomatinių santykių neužmezgusios kaimyninės valstybės.

Pasijusti turistu be lėktuvo bilieto

Kiekviename maršrute turėtų būti įdomių objektų, kuriuos ne tik verta pamatyti, bet ir yra ką apie juos papasakoti. Kirtimuose yra kelios stiprios dominantės, apie kurias galima kalbėti nesustojant. Pirmiausia tai, žinoma, oro uostas. Smagu, kad mūsiškiai oro vartai jau šimtmetį rašo istoriją toje pačioje vietoje – fiziškai niekur nejudant galima prisiminti vokiečių lakūnų veiklą Pirmojo pasaulinio karo metais, oficialų civilinio oro uosto atidarymą lenkmečiu, monumentalios stalininės architektūros pėdsakus, transformaciją sovietmečio pabaigoje bei nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu. Tarp kitko, karantino laikotarpiu šniukštinėdamas po visą paprastiems mirtingiesiems prieinamą teritoriją atradau vietą, kurioje pasijutau tarsi turistas. Sutikite, į savo miesto oro uostą mes visada atvykstame ir išvykstame skubėdami, tikrai jame neužsibūname nė minutės ilgiau, nei tenka ko nors laukti. O vis dėlto prisėdęs atokvėpio minutei šalia esančiame parkelyje pasijutau tarsi būčiau kur nors užsienyje, rodėsi, kad šalia manęs yra daiktų pilna kuprinė, o galva prikimšta minčių apie laukiančius nuotykius. Galbūt visa uždaręs karantinas čia irgi kaltas ir išprovokuoja tokią nuotaiką?

Ekskursijos metu šią vietą būtinai parodysiu, smalsu, ar kiti joje irgi pajus tą magišką kelionių aurą.

Monumentalaus meno sala

Neįtikėtina, kad tokioje judrioje aplinkoje, kur streso persmelkti taksi skuodžia į oro uostą, egzistuoja skubančio miesto dėsniams nepavaldi meno sala – Lietuvos dailininkų sąjungos Skulptūros ir vitražo centras. Čia pagaminta daugybė monumentalių skulptūrų, puošiančių miesto erdves, pavyzdžiui, Juozo Mikėno „Pirmosios kregždės“, esančios prie Nacionalinės dailės galerijos. Tačiau smagiausia tai, kad veikla nenutrūksta ir XXI amžiuje. Kaskart čia atvykęs regiu gyvą kūrybinį procesą. Domėdamasis miesto monumentais skaitau ir randu garsių skulptorių pavardžių. Tačiau tik popieriuje. O čia, skulptūros ir vitražo centre, ne sykį gavau galimybę su autoriais susipažinti gyvai. Beje, dažnai visiškai netikėtai. Kartais paklausdavau, „o kokia jūsų pavardė?“ ir tekdavo didžiai nustebi, „o, aš juk jus puikiai žinau...“. Didingų kūrinių autoriai dažnai pasirodydavo esą paprasti ir nuoširdūs. Centro kieme, be kūrinių, kurie tuoj papuoš visos Lietuvos miestų aikštes, yra galybė tokių, kurie randasi kaip eksperimentai be aiškios vizijos, taip pat ir tokių, kurie paskutinę akimirką buvo nublokšti į paraštes dėl pasikeitusių politinių vėjų. Turbūt tai kažkuo panašu į kapines, kuriose galima sustoti ir kalbėti apie kiekvieną žymų palaidotą žmogų, taip ir čia savo istoriją turi kiekvienas meno kūrinys. Tačiau ši vieta gyvuoja ir nė nesiruošia užgesti.

Tuštuma taboro vietoje

Esu tikras, kad žmonėms, išgirdusiems Kirtimų pavadinimą, šis rajonas pirmiausia siejasi su dviem dalykais – oro uostu ir neseniai nugriautu čigonų taboru. Skeptiškai žiūriu į taboro kaip pajuokos objekto pristatymą ekskursantams. Mane kur kas labiau suintrigavo gyvenvietės susiformavimo aplinkybės ir istorija, šios tautos papročiai. Stebėtina, kad iš esmės vienoje nedidelėje teritorijoje egzistavo du taborai, kurie ne tik turėjo skirtingą istoriją, bet ir tarpusavyje ypač mažai kontaktavo – tarsi tai būtų skirtingos kastos Indijoje ar dvi diplomatinių santykių neužmezgusios kaimyninės valstybės. Net ir tikėjimą Kirtimų čigonai išpažino nevienodą. Šiandien tiek Aukštutinio, tiek Žemutinio taboro vietoje tvyro melancholiška tuštuma.

Teritoriją netrukus užims besiplečiančios įmonės, dalis virs natūralia gretimo miško tąsa. Ieškodamas autentiškos medžiagos apie taboro praeitį, 2020 metų vasarą paskambinau režisieriui Sauliui Beržiniui. Žinojau, kad jis šia tema yra sukūręs dokumentinių filmų. Jam net yra tekę Kirtimų tabore apie pusmetį gyventi ir įeiti į išties artimą kontaktą su vietiniais. Režisierius priėmė mano pasiūlymą kartu nuvykti į taborą ir pasikalbėti apie jo istoriją. Gerai pamenu tą dieną, kai sėdę į automobilį nuvykome į Kirtimus ir apvaikščiojome aukšta žole užžėlusias namų vietas. Saulius net parodė namą, kuriame pats buvo apsistojęs. Iš jo teliko krosnis ir šiukšlių krūva. Leidžiantis saulei ir ošiant šiltam vasaros vėjui, metalo laužyno fone šnekučiavomės apie niūrų taboro likimą, keitėmės žiniomis – ką aš esu perskaitęs ir ką Sauliui teko regėti čigonų kasdienybėje. Saulius iki šiol su kai kuriais žmonėmis palaiko ryšį – kai kurie išsikraustė į kitus Vilniaus rajonus, kai kurie gerokai toliau – į Visaginą, net užsienį.

Dvejonės dėl maršruto ir įspėjamasis skambutis

Dėliojant bet kurį ekskursinį maršrutą tenka gerokai pasukti galvą dėl ėjimo trajektorijos. Norisi, kad pasakojimas prasidėtų chronologiškai prasmingoje vietoje, atstumas būtų optimalaus ilgio, saugus, malonus ir, žinoma, įdomus. Kirtimai man visada kažkodėl rodėsi gana nedideli, todėl buvau įsitikinęs, kad išmintingą maršrutą sudėlioti bus lengva. Vis dėlto išvaikščiojęs ir dviračiu išvažinėjęs jį kone 10 kartų supratau, kad užduotis pasitaikė ne iš lengvųjų. Pirma, atstumas pasiekė 7 km – tai gana daug. Tokiais atvejais norisi kažką atmesti, tačiau Kirtimuose viskas atrodo taip verta lankymo, kad aukoti objektų nesinori. Antra, koją stipriai kiša tai, kad yra geležinkelis, kurį legaliai kirsti tegalima viaduku prie oro uosto. Tačiau ratais kvadratais vaikščioti taip pat atrodo neadekvatu – pamaniau, kad nieko baisaus, jeigu kirsime geležinkelį kur nors neoficialioje vietoje, juk tikriausiai kiekvienas esame gyvenime peržengę bėgius neleistinoje vietoje (prieš tai įsitikinę, kad tai yra saugu).

Kai po ilgų ieškojimų maniau radęs aukso viduriuką, nudegiau. LRT laida „Labas rytas, Lietuva“ nufilmavo pažintinį reportažą apie Kirtimus. Sekėsi gerai – ir su

geležinkeliečiais pasišnekučiavome, ir visokių gyvūnėlių sutikome – ne tik kačių ar šunų, bet ir ožkų bei kiškį(!). Ką pastarasis veikė tokioje urbanizuotoje teritorijoje kaip Kirtimų geležinkelio stotis, paklausti jo nespėjau. Ką gi, reportažas pasirodė eteryje ir visai smagiai jame prasisuko. Tačiau praėjus keletui savaičių, ramią penktadienio popietę sulaukiau skambučio iš Lietuvos transporto saugos administracijos (LTSA). Įstaigos atstovai matė reportažą apie Kirtimus ir jiems užkliuvo tai, kad pasakodamas nesaugiai stovėjau tarp bėgių. Už tai gali grėsti bauda. LTSA darbuotoja bendravo maloniai, vis dėlto supratau, kad mano kruopščiai planuotas maršrutas subliūško – jį vėl reikia dėlioti kitaip, nei buvau sumąstęs. Žinoma, noras, kad ekskursija pranoktų dalyvių lūkesčius, niekur nedingo, todėl „Gatvės gyvos“ sekėjai gali būti tikri, kad laiką rajone praleisime turiningai.

Ko tikėtis?

Kirtimuose aplankysime apie 10 objektų. Tai bus išsami pažintis, kurios metu pažinsime vietovės praeitį, užčiuopsime kaimiško gyvenimo užuominų, pajusime meninę dvasią, keliausime laiku po oro uosto istoriją, susipažinsime su taboro problema. Be jokios abejonės, aptarsime Kirtimų kaip pramoninio rajono esmę – kas gi čia buvo statoma ir kuo tai skyrėsi nuo kitų industrinių zonų, pavyzdžiui, Naujamiesčio, Saltoniškių, Panerių. Rašant šį straipsnį Lietuvoje vis dar buvo taikomas griežto karantino režimas, apie ekskursijas negalėjo būti nė kalbos. Jeigu nutiktų taip, kad Jums jį skaitant ekskursijas rengti vis dar yra draudžiama, siūlau planą B, kuris, beje, gali būti ne ką blogesnis – atsisiųskite į savo išmanųjį telefoną mobiliąją programėlę „Gatvės gyvos“. Jei Kirtimų maršruto joje dar nėra, netrukus pasirodys! Nor nebūsiu prie jūsų fiziškai, bent jau galėsite klausytis mano įrašyto pasakojimo ir eiti tokiu tempu, kokiu patiems norisi. Iki susitikimo! ■

Išskirtinis savo puošyba, autentiškumu, šis medinis namas ilgą laiką stovėjo apleistas. Tačiau jo laukia atgimimas – šių metų pabaigoje čia duris atvers Medinės miesto architektūros muziejus (Polocko g. 52, Užupis, Vilnius).

Donatos Armakauskaitės nuotr.

APGINTI TRAPESNĮ

Viktorija Bružaitė-Kazlauskienė

Kartą važinėdami dviračiais Valakampiuose pastebėjome nuo kalvos į Nerį žvelgiantį grakščios architektūros medinį namą. Kieme kaip tik stoviniavo šeimininkas. „Jau ir mes buvome susivilioję parduoti. Kai paklausiau, ką darytų įsigiję, iškart atsakė, kad griautų“, – pasakojo ponas Romualdas, pridurdamas, kad kaimynų namo taip ir neliko. Vis daugiau vertingos medinės architektūros Vilniuje palaidojama po stiklo ir betono sluoksniais. Dingsta miesto istorija, nyksta jaukumas. Ką galime padaryti? Apie tai sukosi mūsų pokalbis su Medinės miesto architektūros muziejaus vadove Donata Armakauskaite.

Donata, medinės miesto architektūros muziejus veikia jau antrus metus, tiesa, kol kas be namų. Šių metų pabaigoje turėtumėte atverti lankytojams duris Užupyje, Polocko g. 52. Kodėl pasirinktas būtent šis pastatas?

Tai yra išties unikalus medinio paveldo objektas, išskirtinis savo puošyba, išlikęs iš esmės autentiškas. Kai sovietmečiu pastatai buvo apkalami, nuimama puošyba, kad būtų kuo paprasčiau, šio namo gyventojai nepasidavė, nepertvarkė jo pagal visas sovietines normas. Todėl pastatas išliko toks išskirtinis. Užupyje – tai lyg medinės architektūros simbolis. Buvo jaučiamas visuomenės spaudimas šį objektą sutvarkyti.

Kas buvo šio namo gyventojai?

Tikrai žinome, kad vienas gyventojų buvo vardu Jonas Čepas. Netgi yra išlikęs medinis rankų darbo namo numeris, parašyta „Jono Čepo namai, Polocko g. 52“. Jis dirbo kino studijoje. Palėpėje radome daug šiam žmogui rašytų laiškų, įvairiausių dokumentų. Taip pat čia gyventa tokios Zofjos Bykowos, ji – švietimo atstovė, Vilniuje buvo įsteigusi mergaičių gimnaziją. Tačiau šie žmonės tikrai nebuvo išskirtiniai žinomi visuomenės veikėjai, galima sakyti – paprasti miestiečiai.

Kaip nutiko, kad pastatas taip sunyko?

Sovietmečiu, kai privati nuosavybė buvo nacionalizuota, namas buvo suskirstytas į keturis ar penkis butus. O kai įleidi tiek skirtingų šeimininkų, turi, ką turi... Jo niekas neprižiūrėjo. Atkūrus nepriklausomybę savivaldybė perėmė pastatą, išpirko ten esančius butus. Tuomet

ilgą laiką čia niekas nevyko, namas stovėjo tiesiog apleistas ir tapo labai gera terpe įsilaužti asocialiems asmenims.

Vilniaus miesto savivaldybė yra parengusi medinės architektūros paveldo apsaugos strategiją. Jūs savo „Facebook“ paskyroje rašote, kad specialistai Vilniuje apžiūrėjo apie 2 000 medinės architektūros pastatų ir atrinko apie 200 pačių vertingiausių, kurie buvo ištyrinėti, apmatuoti. Deja, kelių iš jų nebėra, nepavyko išgelbėti. Kokia yra Vilniaus medinės architektūros paveldo situacija?

> **Kuriant medinės architektūros muziejų vienas iš didžiausių mano tikslų yra suburti bendruomenę. Tik taip galima daryti įtaką.**

Medinė architektūra yra labai trapi, reikalauja nuolatinės priežiūros. Tų namų, kurie nebuvo nuolat prižiūrimi, būklė yra labai sudėtinga. Kad ir mūsų muziejaus pastatas – nuėmę dailylentes pamatėme, kiek sienų yra išpuvusios, reikia keisti rąstus. O restauravimo darbai yra brangūs. Nedaugelis žmonių ryžtasi kažką daryti, daug lengviau yra nugriauti pastatą ir pastatyti vietoj jo kitą.

O kiek medinių pastatų Vilniuje yra įtraukti į Kultūros paveldo sąrašą ir negali būti griaunami?

Tikslaus skaičiaus tikrai nepasakysiu. Tačiau, pavyzdžiui, Šnipiškėse kaip atskiri objektai yra saugomi tik keli namai (šis rajonas labiau saugomas kaip urbanistinė teritorija). Štai Giedraičių gatvės 56 namą nugriovė ir tiek, nesvarbu, kad jis Šnipiškėse, kad jo būklė tikrai buvo gera. Nenori žmonės.

Sakytum, visuomenėje vyrauja požiūris, kad gyventi mediniame name – neprestižas?

Man atrodo, ši stigma vis dar labai gaji. Spendžiu iš to, kad dar daug medinukų tiesiog nugriaunama. Situacija po truputį keičiasi, tačiau lėtai. Apie medinių namų vertę pradeda galvoti tik pavieniai žmonės. Savo medinukus norintys išsaugoti pasakoja, kad susiduria su nekilnojamojo turto investuotojų spaudimu. Siūlo išpirkti namus, sklypus.

Kokias jautriausias vietas galėtum įvardyti?

Vilniuje yra nustatyta 11 medinės architektūros arealų „rajonėlių“ ir visuose juose dedasi panašūs dalykai, kaskart pravažiuodamas matai kažką, kas atrodo tikrai labai blogai. Pavyzdžiui, Užupyje buvusių gamyklų teritorijoje vystomas naujas daugiabučių projektas. Pavažiavęs gilyn pamatai, kad ten yra gražių medinių pastatėlių. Ir štai, prie vieno jau stovi stendas – pastatas bus griaunamas ir statomas daugiabutis. Labai gaila, nes namas tikrai neatrodo prastos būklės, autentiški langai, gražios langinės.

Ką tokiais atvejais galima padaryti?

Vienintelė išeitis – įtikinti žmogų neparduoti namo. Tačiau su dideliu kapitalu kovoti visada labai sudėtinga. Ypač tokiais atvejais, kai namas pavienis. Kuriant medinės architektūros muziejų vienas iš didžiausių mano tikslų yra suburti bendruomenę. Tik taip galima daryti įtaką.

Mes patys, kai sužinome apie griaunamą medinį pastatą, važiuojame, išsirenkame vertingas architektūros detales – puošybos elementus, langus, furnitūrą, kuri kartais dar likusi iš carinių laikų, – ir vežame jas saugoti į sandėlį. Kadangi muziejus turės konsultacinį centrą, ši medžiaga padės žmonėms mokantis renovacijos principų. Švedijoje, Estijoje tokie centrai surinktas griaunamų namų detales restauruoja ir vėliau parduoda. Galbūt ir mes tai darysime, tik nežinia, kiek Lietuvoje tai bus aktualu.

Kokių klaidų žmonės daro tvarkydami medinius pastatus?

Pagrindinė klaida, kad gyventojai nuvertina pastatą, jo elementus. Medinius langus laiko nebetinkamais, išmeta juos ir susideda naujus plastikinius. Plastikiniai langai yra tikrai didelė problema, ir ne tik medinukuose, bet ir mūriniuose pastatuose. Pasikeičia visa namo estetika, pastatas atrodo lyg išbadytomis akimis. Kita dažnai pasitaikanti problema – perdažymas. Medis yra organiška medžiaga, reikia skirti dėmesio dažų parinkimui, negalima nuvykus į prekybos centrą išsirinkti patinkančios spalvos ir tiek.

Ar kaimyninėse šalyse yra pavyzdžių, kai medinė architektūra išsaugoma, puikiai tvarkoma?

Labai geras pavyzdys yra Estija. Tai, kas vyksta pas mus, šioje šalyje vyko prieš 20 metų, kai buvo įkurtas medinės architektūros restauracijos centras, imta rūpintis apleistais medinukais, bendrauti su žmonėmis, teikti konsultacijas, kaip derėtų rūpintis namais. Dabar Tartu turi puikų medinį rajoną, kuriame gyventi yra prestižas – tai ekologiška, mažaaukštė statyba, žaliosios

Donata Armakauskaitė tikisi, jog įvyks lūžis ir miesto medinukai pasidarys įdomūs ir vertinami.

erdvės ir t. t. Pas mus kada nors irgi taip nutiks, kad tie mediniai rajonėliai mūriniame mieste pasidarys vertingi.

Kaip gerąjį pavyzdį taip pat įvardyčiau ir Latviją. Čia medinės architektūros centrai įsikūrę Rygoje (vadinasi „Koka Ryga“) ir Kuldygoje, kur, beje, viskas prasidėjo iš bendruomenės iniciatyvos. Šios įstaigos dirba su visuomene, konsultuoja medinės architektūros klausimais. Iš to matyti rezultatas – Rygoje yra puikus restauruotas medinės architektūros kvartalas.

Taip po restauravimo turėtų atrodyti būsimas muziejaus pastatas.

Sį Vilniaus planas vizualizacija.

2020 m. vasarą Miesto medinės architektūros muziejus inicijavo Vilniaus medinukų TOP 10 rinkimus – balsuoti galėjo visi norintys. Ši medinė vila tapo nugalėtoja. Išskirtinis akį patraukiantis pastato elementas – fasadų kampą akcentuojantis puošnus bokštelis. Povilo Jarmalos nuotr.

Lenkijoje galėčiau išskirti Zakopanę – gausi medinė architektūra, ten gyvenama žmonių ir tvarkoma taip, kad ir šiandien yra puikios būklės.

Ar mūsų medinė architektūra kuo nors išsiskiria, palyginus su kaimyninėmis šalimis?

Kaip labiau išsiskiriančią, turinčią savitų bruožų įvardyčiau Kauno tarpukario medinę architektūrą. Vilnius išsiskiria tuo, kad čia persipynę įvairiausi stiliai. Zakopanės stiliaus vilutės, carinės Rusijos puošybos elementai, yra ir prašmatnesnių, ir paprastesnių pastatų.

Grįžtant prie būsimo muziejaus – ko gali tikėtis lankytojai?

Tikrai pamatys pavyzdingai sutvarkytą medinės architektūros paveldo objektą! Interjere atradome išskirtinių spalvinių sienų dekoro elementų, bandysime juos išsaugoti, bent dalelę atkurti.

Muziejaus ekspozicija bus sudaryta iš trijų temų. „Medinis miestas-technologijos“ pasakos apie tai, kaip statomi mediniai namai nuo pamatų iki puošybos. Kita dalis – „Medinis miestas-architektūros paveldas“ pasakos apie Vilniaus medinukus, o trečioji atskleis paties muziejaus pastato istoriją ir tvarkybos darbus.

Tačiau pati muziejaus idėja nėra tik ekspozicija, kurią žmogus aplanko ir išeina. Muziejaus vizija – burti medinės architektūros savininkų, žmonių, kurie gyvena mediniuose namuose, bendruomenę, būti erdve, kur žmonės gali prabilti apie savo problemas ir surasti sprendimus. Labai tikiuosi, jog muziejaus visuomeninė veikla turės įtakos visam miesto vaizdui, kad įvyks lūžis ir medinė architektūra pasidarys įdomi, prižiūrima ir žmonės pradės ją vertinti. ■

Plačiau apie muziejų ir jo veiklą www.polocko52.lt

Maršrutai po Vilnių savarankiškiems pasivaikščiojimams.

Susipažinkite su Savanorių prospekto pramone, blokiniais Karoliniškių kvartalais, „kolonijine“ Pavilnio praeitimi, menkai pažįstamu kaimyniniu Lentvariu ir dar daugybe kitų objektų, nepatenkančių į tradicinį turistinį taką.

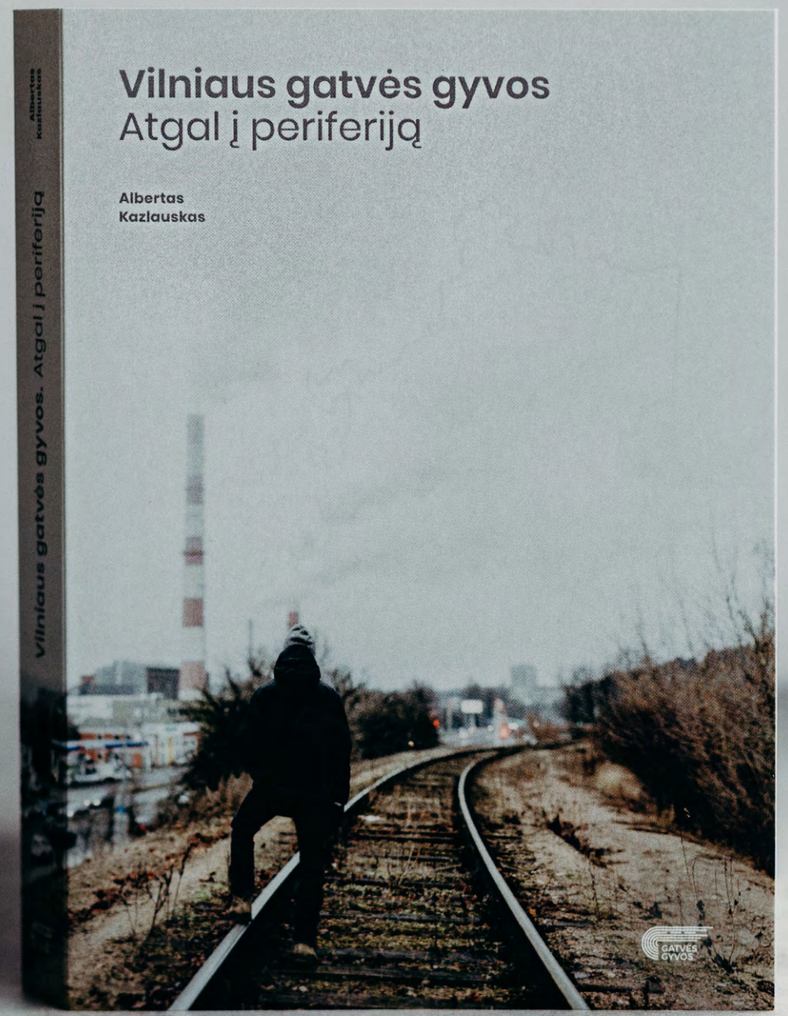

ĮSIGYKITE ČIA

POŽEMYJE IŠSAUGOTA ISTORIJA

Albertas Kazlauskas
Agnės Katmandu nuotr.

Užpernai „Gatvės gyvos“ įsitraukė į avantiūrą – nusprendėme išsaugoti autentišką sovietinę slėptuvę Naujamiestyje. Reikėjo atlikti vieną ryžtingą žingsnį – ją nusipirkti. Aplinkinė gamybinė teritorija, kurioje kadaise veikė įmonė „Lietuvos automatika“, tuo metu išgyveno virsmą į loftus, taigi analogiškai buvusi slėptuvė būtų tapusi eiliniais sandėliukais gyventojams, iš jos teliktų atsiminimai.

Norint pasiekti pagrindinę slėptuvės patalpą tenka nusileisti po žeme. Lankytojų kojos atsiduria 4 metrais žemiau nei lauke.

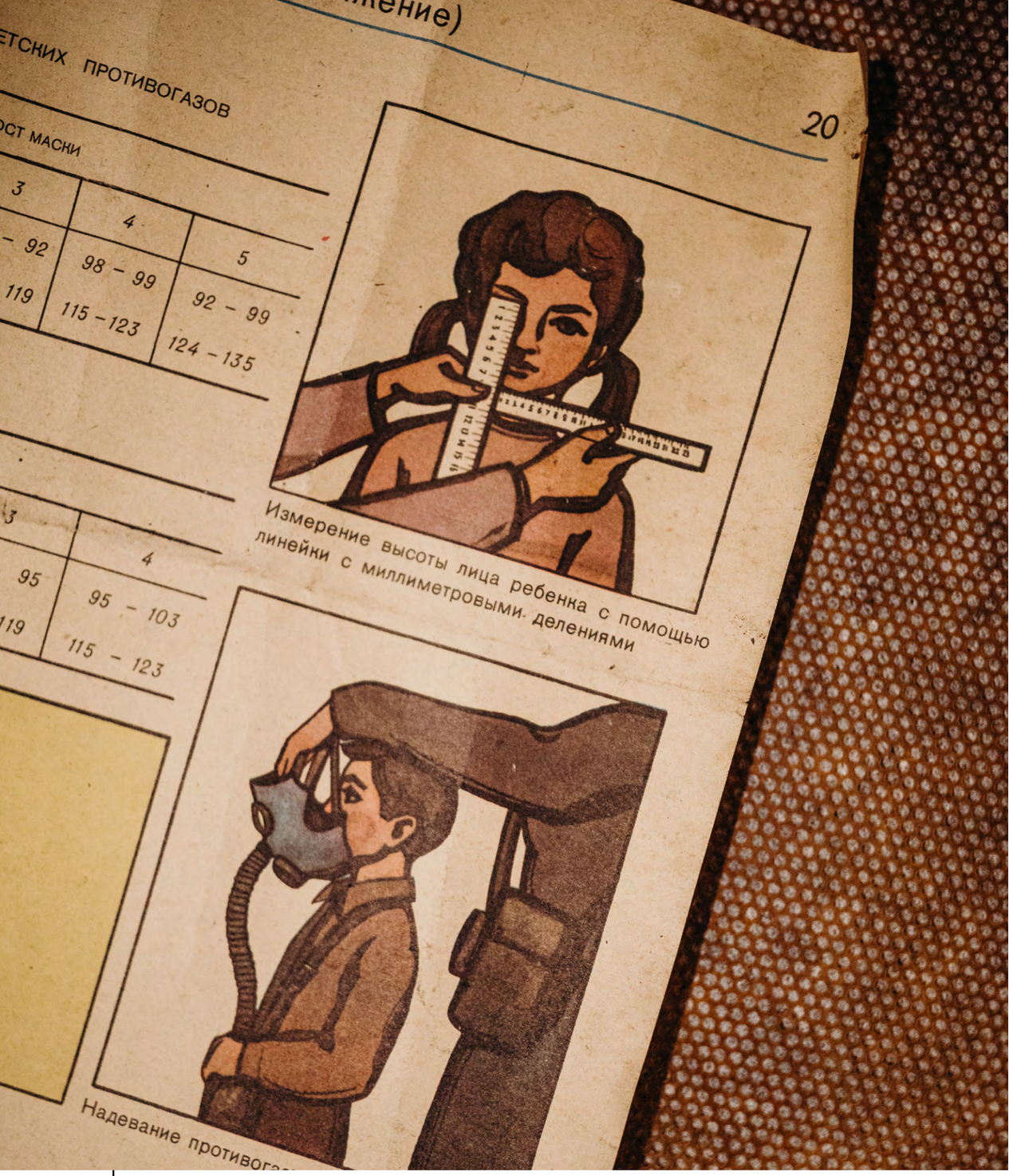

Plakatai gali būti ne tik informatyvūs, bet ir šiurpūs. Šiame nurodoma, kaip pagal veido matmenis vaikui parinkti tinkamo dydžio dujokaukę.

Viena didžiausių slėptuvės vertybių – išlikusios hermetinės durys. Jos atidaromos mechanizmą sukant pagal laikrodžio rodyklę. Tokių durų čia yra 6-ios, lankytojai visas jas gali atidaryti savo rankomis.

Duobėtas kelias iki pritaikymo lankyti

Įsigiję slėptuvę ėmėme ją tvarkyti. Veikti tikrai buvo ką! Pirmiausia reikėjo iškuopti visas per laiką prikauptas šiukšles, tarp jų ir tokias, kurias išvežti buvo galima tik su priekaba, pavyzdžiui, senus medinius gamyklos langus. Tada laukė elektros instaliacijos tvarkymo darbai – nors seni sovietiniai laidai požemyje liko, juos vietomis reikėjo pertvarkyti ir vėl „įdarbinti“. Tačiau bene didžiausiu iššūkiu tapo drėgmė. Tuo metu, kai įsigijome slėptuvę, nemažai daiktų buvo apaugę storu pelėsio kailiu, nerimo kėlė nuo lubų nuolat varvantis vanduo. Tekdavo kasdien vykti išpilti po kelis kibirus. Galvą apniko mintys, kad nusipirkome ne autentišką objektą, o pirmiausia didelę problemą. Vis dėlto lauke virš slėptuvės aprimus statybos darbams, o viduje sumontavus drėgmės rinkiklį, reikalai tapo kontroliuojami. Daug jėgų skyrėme tam, kad slėptuvė būtų ne tik autentiška, bet ir įdomi lankyti. Teko gilintis į garso technikos montavimą – siekėme, jog lankytojus pasitiktų efektingas garso takelis, signalizuojantis apie oro pavojų mieste. Įrašas, be abejo, autentiškas – būtent tokį plokštelėse turėjo miesto civilinės gynybos štabas.

Taip pat labai norėjosi nusileidusiems į slėptuvę pademonstruoti archyvinį filmuką apie sovietinę civilinę gynybą. Tiesa, ne per šiuolaikinį LCD ekraną, o per to laikotarpio televizorių. Tačiau visiškai nesitikėjau, kad bus taip sunku jį rasti. Aplankiau kone dešimtį žmonių, kol galiausiai gavau tai, ko reikėjo, – dėl viso pikto įsigijau ir „Šilelį“, ir didžiulį „Taurą“. Pastarasis 1990 metais Šiauliuose pagamintas aparatas buvo visiškai naujas (!) – jį kadaise gavusi moteris trisdešimt metų laikė neišpakuotą. Šiuo metu abu televizoriai sėkmingai džiugina slėptuvės lankytojus. Beje, jie patys turi juos įsijungti!

Atrask pats

Po virtinės parengiamųjų darbų slėptuvė buvo pasiruošusi oficialiai atverti duris lankytojams. Planavome, kad tai įvyks 2020 metų kovą. Koks virusas atėjo į Lietuvą tuo metu, sakyti nereikia. Teko gerokai pasukti galvą, kaip į objektą pakviesti lankytojus. Tai klaikiai sudėtinga karantino aplinkybėmis – patalpa uždara, gana nedidelio ploto. Tačiau iššūkiai atveria galimybes. Kilo idėja – leisti žmonėms tyrinėti slėptuvę savarankiškai, be pašalinių asmenų, pasakojimui pasitelkus audiogidą! Man teko prisiminti savo praeities veiklą muzikiniame pasaulyje – tėvų garaže vėl susijungiau studijinę įrangą, parengiau įrašą.

Netrukus šaltojo karo slėptuvę „Automatika“ oficialiai aplankė pirmieji lankytojai. Daug džiaugsmo ir vilties teikė tai, kad žmonėms toks lankymas paliko fantastišką įspūdį – jie mėgavosi galimybe istorinį objektą apžiūrėti netrukdomi pašalinių asmenų (net mūsų gido!), viską daryti savo tempu (lankymui rezervuojamas 1,5 val. laikas), o baigus tyrinėjimą lauke pasišnekučiuoti su mūsų atstovu ir gauti atsakymus į iškilusius klausimus. Beje, apsilankymas vyksta tamsoje, pasitelkus prožektorius, todėl emocijų nestinga. Tokį patyriminį slėptuvės pažinimo būdą pavadinome „Atrask pats“.

Įvykus nelaimei svarbu valdyti informaciją. Slėptuvėje išliko jos vidaus dokumentai, o palaikyti ryšį su išoriniu pasauliu padeda telefono ir radijo aparatai.

Slėptuvėje išliko daugelis būtinos smulkios įrangos – cheminės ir radiacinės žvalgybos prietaisai, medicininiai paketai, individualios apsaugos priemonės.

Nepriklausomybės laikotarpiu įmonė, kuriai priklausė slėptuvė, vadinosi AB „Lietuvos automatika“, o sovietmečiu – Vilniaus montavimo SZMA valdyba. Ji rūpinosi įvairių automatikos sprendimų konstravimu, gamyba ir diegimu. Tai galėjo būti valdymo pultai gamykloms, katilinėms, konstrukcijų kėlimo mechanizmai, apšvietimo įranga ir t. t. Įmonė likviduota 2016 m.

Gidas Pavelas suka svirtį, kurios pagalba į slėptuvę patenka švarus oras. Autentiška ventiliacijos įranga objekte ne tik išliko, bet ir veikia – tuo įsitikinti gali visi lankytojai.

Muziejams leidus atverti duris ir toliau kviesime slėptuvę lankyti „Atrask pats“ būdu. Tai unikali karantino sąlygoms pritaikyta galimybė iki 1,5 val. būti vienvaldžiais slėptuvės šeimininkais, istoriją pažinti interaktyviai, be to, visiškai saugiai. Tuo metu, kai lankymo datų neskelbiame viešai, kviečiame kreiptis privačiai. Visą informaciją apie objektą rasite svetainėje **www.sleptuve.lt.** ■

ATIDARYTA. AR ILGAM?

Albertas Kazlauskas

Projekto „Laikinai atidaryta“ nuotr.

Kiekvieną vasarą mūsų draugų trijulė leidžiasi į kelių dienų kelionę dviračiais po Lietuvą. Vieną po kito lankydami atokius kultūros ir gamtos kampelius, būname priversti daryti pertraukas visiškai žemiškiems dalykams – pavyzdžiui, pasipildyti maisto atsargų. Provincijoje nėra taip, kaip didmiesčiuose – krautuvės čia „nesimėto“ ir paprastai tenka iš anksto planuoti maršrutą atsižvelgiant į jų (ne)buvimą tam tikru spinduliu. Pripažinsiu, kad pagaliau radus kaimo parduotuvę jos aplankymas tampa labai smagiu nuotykiu. Tai ne tik primirštas pirkimas iš už prekystalio, egzotiškų prekių įvairovė, bet ir bene geriausia vieta užčiuopti vietos kasdienybės pulsą – juk į parduotuvę eina visi, nepriklausomai nuo amžiaus, pažiūrų ar piniginės dydžio.

Sykį su manimi susisiekė Marius Krivičius, projekto „Laikinai atidaryta“ bendraautoris. Jiedu kartu su drauge Lina Margaityte, keliaudami po Lietuvą, pastebėjo, kad daugelis provincijos parduotuvių turi tokio paties stiliaus iškabą su prozišku užrašu „PARDUOTUVĖ“. Paklausė, ar nežinau, kokioje gamykloje jos buvo gamintos, nes akivaizdu, kad tai pramoninis, tiražuotas dizaino objektas. Atsakymo neturėjau. Vis dėlto šis kontaktas tapo paskata sekti originalų Mariaus ir Linos projektą, kurio metu jie fiksavo iš lėto nykstantį reiškinį – kaimų ir miestelių parduotuves. Didelio susidomėjimo sulaukusių fotografijų autoriai pasibaigus projektui nesustojo ir nusprendė temą praplėsti Vilniumi. O gal ir tai ne pabaiga? Kviečiu paskaityti, ką papasakojo Marius.

Mariau, pradėkime nuo tradicinio, bet vis dėlto labai svarbaus klausimo – kaip kilo idėja keliauti po Lietuvą ir fiksuoti nykstantį reiškinį – mažas kaimų ir miestelių parduotuvėles?

Aš ir mano draugė Lina esame kino operatoriai. Laisvalaikiu mėgstame keliauti po Lietuvą, ieškodami visokių įdomių vietų. Būna, sėdi, susirandi žemėlapyje iš palydovo kokį įdomiai atrodantį karjerą, apleistą pastatą, vandens bokštą, mišką ar pievą, sėdi į mašiną ir važiuoji. Pakeliui pravažiuodavome pro nedidelius miestelius ir kaimelius ir vis kažkaip akį patraukdavo skirtingos jų parduotuvės. Po kurio laiko neplanuotai pravažiuoji pro tą patį kaimelį vėl ir pamatai, kad ta parduotuvė jau uždaryta arba nupirkta „Aibės“ tinklo, apkalta plastikinėmis dailylentėmis ir visiškai pasikeitusi. Apimdavo nostalgijos jausmas, susietas su savais vaikystės prisiminimais apie vasaras pas močiutę, kaimo parduotuves, į kurias mindavome dviračiais pirkti ledų. Supratome, kad tas kismas yra neišvengiamas ir negalime jo sustabdyti, bet galime jį įamžinti. Dažniausiai mažų miestelių ar kaimelių parduotuvės nė nebuvo nufotografuotos, dažnai ten, kur važiuojame, nėra ir „Google Street View“, tad mūsų padaryta nuotrauka tampa pirmoji (ir gal net paskutinė), kurioje ta parduotuvė yra įamžinta.

Kaip savo projektui ieškote įdomių parduotuvių? Ar tuos taškus randate spontaniškai, keliaudami kitais tikslais, ar specialiai iš anksto ieškote vietų, kuriose jų galėtų būti?

Kai gavome Lietuvos kultūros tarybos paramą ir ėmėme vykdyti šį projektą, žemėlapyje susižymėjome visas parduotuves, kiek atsiminėme, taip pat susiieškojome iš palydovinių žemėlapių. Po kurio laiko atsirado įdomus įgūdis, kai žiūrėdamas į kaimelio nuotrauką iš palydovo per keletą sekundžių sugebi pamatyti parduotuvę – pagal namo formą ir vietą miestelyje. Padarę keletą pirmų nuotraukų aplink Vilnių, sukūrėme „Instagram“ paskyrą @laikinai_atidaryta ir klausėme žmonių apie jų atmintyje

Apimdavo nostalgijos jausmas, susietas su savais vaikystės prisiminimais apie vasaras pas močiutę, kaimo parduotuves, į kurias mindavome dviračiais pirkti ledų. Supratome, kad tas kismas yra neišvengiamas ir negalime jo sustabdyti, bet galime jį įamžinti.

įstrigusias parduotuves. Nuoširdžiai nustebino žmonių įsitraukimas į šį projektą – sulaukėme labai daug žinučių su parduotuvių nuotraukomis, tad pagal jas pildėme savo turimą žemėlapį. Sukaupę pakankamą kiekį parduotuvių, kurias norėjome nufotografuoti, leidomės į keletą poros dienų kelionių po Lietuvą – Žemaitiją, Aukštaitiją, Dzūkiją. Žmonės stebėjo mūsų keliones, reagavo ir dalijosi prisiminimais apie tas vietas. Supratome, kad šis projektas yra svarbus ir artimas ne vien mums.

Ar kaimo parduotuves laikytum dar gyvybingu, ar visgi – sparčiai nykstančiu reiškiniu?

Pradinė šio projekto prielaida buvo tokia, kad kaimo parduotuvės nyksta, nes jas išstūminėja didesnės tinklinės parduotuvės, tačiau realybė pasirodė kiek kitokia. Dažniausiai sustoję prie parduotuvės ją fotografuoti, turėdavome laukti, kol išvažiuos visi pirkėjai, užstatę parduotuvės fasadą automobiliais, ir suspėti nufotografuoti, kol neatvažiavo nauji. Dauguma užeina į parduotuvę tikrai ne vien apsipirkti, bet ir pabendrauti su pardavėja ar kitais pirkėjais. Tai lyg bendruomenės centrai.

Tikriausiai aplinkiniai ne kartą yra jus pastebėję su fotoaparatu prie jų kaimo parduotuvės. Kaip reaguoja gyventojai? Ar džiaugiasi, o gal piktinasi?

Fotografuoti parduotuves pasirinkome su vidutinio formato juostiniu fotoaparatu „Mamiya RZ67 Proll“, ir pats fotografavimo procesas yra gana lėtas – iš pradžių, žiūrėdamas pro ieškiklį, kuriame matai veidrodinį vaizdą, susikomponuoji kadrą, tuomet su eksponometru pasimatuoji ekspoziciją, palauki, kol iš už debesies išlįs saulė, tada darkart pasimatuoji ekspoziciją ir jau tada padarai vieną ar du kadrus. Tai – ilgas procesas, reikalaujantis didelio susikaupimo ir pajautimo, kada yra tinkamiausias momentas paspausti fotoaparato užraktą. Iš dalies šis procesas primena darbą kine, todėl nuo pat pradžių jis vyko labai natūraliai.

Įsiminė vienas nutikimas, kai su Lina fotografavome Juodalaukio parduotuvę, esančią prie pat kelio. Buvo vakaro prieblanda, vilkėjome atšvaitines liemenes. Pro mus dideliu greičiu pralėkė automobilis, tuomet sustojo už kokių 100 metrų, apsisuko ir privažiavo prie mūsų. Atsidaręs langą vaikinas pasiteiravo, ką čia darome. Sakome, kad parduotuvę fotografuojame. Jis klausia ar greičio nematuojame? Sakome, kad ne, tik fotografuojame parduotuvę. Jis nudžiugo: „O, tai gerai, nes aš čia biškį pralėkiau, galvojau, kad jau nufotografavo.“

Parduotuvių prekės, primenančios vaikystę.

Kadangi žiūrėjimas pro fotoaparato ieškiklį iš viršaus šiandien nėra labai įprastas dalykas, daugelis nė nepagalvoja, kad fotografuoji. Galvoja, kad gal geodezininkai ką nors matuoja ar tiria.

Fotografuoti nusprendėte vidutinio formato juosta. Ar ilgai jūsų mintyse vyko dvikova skaitmena vs. analogas, ar vis dėlto fotografuoti juosta buvote pasiryžę iš karto ir tvirtai? Kodėl?

Jau vystydami projekto idėją, nusprendėme fotografuoti su vidutinio formato kamera „Mamiya RZ 67 ProII“ ant „Kodak Portra“ 160 ir 400 juostų ne vien dėl techninių juostos savybių – rezoliucijos ir dinaminio diapazono, bet ir dėl filosofinės idėjos. Būnant konkrečioje vietoje, tuo metu ten esanti šviesa, paspaudus užraktą, nugula ant juostos sidabro sluoksnio ir lieka tiek, kiek išlieka pati juosta. Taip, su kiekvienu užrakto paspaudimu, galima sakyti, fiziškai su savimi pasiimi dalelę tos vietos ir laiko. Būtent todėl mūsų „Laikinai atidaryta“ internetiniame puslapyje ties kiekviena nuotrauka yra nurodytos ne tik tikslios parduotuvės buvimo koordinatės, bet ir užfiksuotas minutės tikslumu fotoaparato užrakto paspaudimo laikas.

Buvo žmonių, kurie klausė, ar tolokai keliaujant ir nenusifotografuojant „atsargai“ ant skaitmenos nebaisu, kad ant juostos padarytoms nuotraukoms gali kažkas nutikti ir jų nebeturėsime. Bet ilgą laiką fotografuodamas juosta ne vien šį projektą, imi ja pasitikėti labiau už skaitmeną, ypač kai kyla klausimų dėl archyvavimo.

Kokių egzotiškų prekių teko matyti kaimo parduotuvėlėse?

Užsukdami į parduotuvę, stengėmės rasti prekių, kurios primena vaikystę – ar tai guma su tatuiruotėmis, ar lenkiški čiulpinukai, ar dar kokios smulkmenos, tokios kaip garsiniai šaudmenys žaisliniam pistoletui, lipni musių gaudyklė. Bet apskritai dauguma prekių mums yra įprastos, buitiškos, atspindinčios šių dienų realybę – nemažas mėsos, duonos bei alkoholio pasirinkimas.

Projekto idėja – ne vien uždokumentuoti esančias parduotuves, bet žadinti emocijas ir prisiminimus iš vaikystės, tad pasirinkome fotografuoti parduotuvių fasadus, nerodydami jų vidaus, kad kiekvienas galėtų mintyse kurti ir įsivaizduoti, kaip galbūt atrodo tų parduotuvių vidus, kokios yra prekės, kokia pardavėja stovi už prekystalio, remdamasis savo patirtimi ir vaikystės prisiminimais, atsisakydamas buitiškumo. Siekiame, kad „Laikinai atidaryta“ nuotraukų serija būtų kažkur tarp realybės ir žmogaus pasąmonės ir taip skatintų ką nors asmeniško kiekvienam.

Kuri parduotuvė jums paliko didžiausią įspūdį?

Turbūt neįmanoma išskirti vienos parduotuvės, nes visos jos yra skirtingoje aplinkoje, tad ir tas įspūdis bei atmosfera būnant ten yra skirtinga, kelia skirtingų emocijų. Tačiau kalbant apie vizualumą, galbūt labiausiai išsiskirianti iš visų buvo Astravo dvaro parduotuvė, įsikūrusi XIX amžiaus vartų sargo namelyje.

Visgi pakeliavus galima pastebėti, kad visas parduotuves, kad ir kurioje Lietuvos dalyje jos būtų, jungia tam tikri atsikartojantys motyvai – gandralizdžiai, dviračiai, priremti prie parduotuvės, šmirinėjantys šuneliai bei metalinis užrašas PARDUOTUVĖ, kuris daugelyje parduotuvių yra vienodas, nors taip ir neaišku, iš kurios Lietuvos vietos jas visas pasiekė. Gal kada pavyks sužinoti.

Kaip manai, koks daugelio šių parduotuvių likimas ateityje? Kiek iš jų vis dar veiks po 20 metų?

Mūsų projektas nesiekia fiksuojant tuos pokyčius parodyti, kad anksčiau viskas buvo labai gerai, o dabar viskas nyksta ir yra blogai. Mes siekiame fiksuoti kismą, kuris neapibrėžia subjektyvios nuomonės apie dabartį ar praeitį. Kismo vertinimas kiekvienam yra individualus. Vieniems jis yra naudingas, kitiems gali būti liūdnas, nostalgiškas, bet iš esmės jis yra neišvengiamas, todėl dažniausiai lieka tik jį stebėti. Turbūt prognozuoti, koks likimas laukia tų parduotuvių, būtų labai sunku, nes tai priklauso ne vien nuo politinių, ekonominių ar socialinių aspektų, bet ir nuo mūsų požiūrio į kismą, į mus supančią aplinką. Todėl vienas iš svarbiausių dalykų mums visiems būtų išmokti gebėti jautriai stebėti aplinką ir branginti tai, kas mus supa. Gražūs dalykai slypi detalėse.

2020 metų pabaigoje praplėtėte projektą ir ėmėtės įamžinti uždarytas sostinės parduotuves, kioskus, net arbūzų prekystalius. Kadangi jau buvote aplankę turėjote lūkesčių, ką tikitės pamatyti Vilniuje? Ar jie buvo išpildyti, ar teko nusivilti?

„Laikinai atidaryta. Vilnius. Atsisveikinimai“ projekto atšaka, skirta apleistoms sostinės parduotuvėms, yra šiek tiek kitokios koncepcijos nei „Laikinai atidaryta“ projektas. Vilniaus parduotuvių nuotraukų serijose galite pamatyti ne tik jau uždarytas įvairių mikrorajonų parduotuves, bet ir vietas ar objektus, kurie buvo apleisti, palikti ir dabar lyg stebi mus atsisveikindami. Tad, jei bendras „Laikinai atidaryta“ projektas lyg koreliuoja su vaikystės prisiminimais, Vilniaus fotografijos kalba apie laiką, kai atsisveikiname su vaikyste – taip simboliškai ir mažosios parduotuvės atsisveikina su augančiu miestu.

Kadangi abu esame vilniečiai, projekto idėja ir kilo iš to, ką matome kasdien, o karantinas suteikė progą tai, kas šalia, įamžinti. Buvo įvairių svarstymų, ar tebeveikiančias mažas parduotuves pirmuosiuose daugiabučių aukštuose, ar mažuose nameliuose irgi reikėtų įamžinti. Tačiau projektas orientuotas ne vien į dokumentavimą, bet ir į emocijas. Supratome, kad dauguma veikiančių parduotuvių yra apsikabinusios mirgančiomis švieslentėmis, iškabomis, lipdukais, dekoracijomis ir tapo „kičinėmis“. Žinoma, po kurio laiko tai taps istoriniais kadrais, tačiau šiuo metu žiūrint į tokių parduotuvių fasadus kyla ironiškas šypsnis, lengva pašaipa beskonybei. Nusprendėme, kad nenorėtume savo projektu kelti tokių emocijų, tad nutarėme įamžinti vietas, kažkada buvusias kasdienybės dalimi, bet miestui augant tapusias pamirštomis.

Marius ir Lina pabrėžia – gražūs dalykai slypi detalėse, reikia išmokti jautriai stebėti aplinką.

Lietuvos kaimų parduotuves aplankėte. Gimtojo Vilniaus – taip pat. Kas toliau? Ar ketinate vystyti šią temą ir ateityje?

Tiek mažų miestelių ir kaimelių parduotuvių įamžinimas, tiek Vilniaus parduotuvių įamžinimo projektai nėra pabaigti. Tai tęstiniai projektai, kuriuos pildome pasitaikius progai išvažiuoti ar esant tinkamai atmosferai įamžinti kadrą. Žinoma, pasibaigus Kultūros tarybos projekto finansavimui parduotuvių

Visas parduotuves, kad ir kurioje Lietuvos dalyje jos būtų, jungia tam tikri atsikartojantys motyvai – gandralizdžiai, dviračiai, priremti prie parduotuvės, šmirinėjantys šuneliai bei metalinis užrašas PARDUOTUVĖ.

įamžinimo apimtys važinėjant po Lietuvą sumažėjo, tačiau esant progai visada sustojame įamžinti senos kaimo ar miestelio parduotuvės, nes tikime, kad šis projektas svarbus ne vien šiandienėse aktualijose, bet reikšmingas ir ateityje kaip istorinio laiko įamžinimas. ■

Visas projekto nuotraukas galima pamatyti puslapyje laikinaiatidaryta.lt Projektą finansavo Lietuvos kultūros taryba.

KAS, JEI NE MES?

KAMARIŠKIŲ DVARO AVANTIŪRA

Viktorija Bružaitė-Kazlauskienė

Lietuvoje aš (tikriausiai ir jūs) esu aplankiusi ne vieną griūvantį, apleistą dvarą. Vaizdas dažniausiai panašus – įgriuvusios grindys ir lubos, skilusios kažkada tipine žalsva sovietine spalva perdažytos sienos, krūvos šiukšlių... Tačiau aplink vis tiek sklando nepaaiškinamas orumo, istorijos, grožio jausmas. Pasivaikštai, sėdi į automobilį ir važiuoji namo, šiek tiek lydimas širdgėlos. Juk kažką pakeisti ne tavo valioje. Bet ar tikrai? Kamariškių dvaro istorija yra ryškus įrodymas, kad valstybei delsiant asmeninės žmonių pastangos gali išsaugoti mūsų kultūros paveldą. „O kas, jei ne mes?“ – sako apleistą dvarą Zarasų rajone įsigiję Arūnas ir Monika. Beveik prieš 10-metį įkūrę „Inovatorių slėnį“ Antalieptės miestelyje, jie toliau tęsia periferijos kultūros paveldo gaivinimą. Be didelių investicijų – su žmonių pagalba, kaip patys sako, džiazuodami.

Arvydo Veikšros nuotr.

Arūnai, Monika, kaip viskas prasidėjo? Įsigyti apleistą dvarą viduryje niekur – skamba kaip nemenka avantiūra.

Monika: čia ir buvo avantiūra! Jei žinotum, kas tavęs laukia, gal ir geriau pagalvotum... Bet aš nemanau, kad nedarytume.

Kai keliaudavome susitikti su projektų partneriais į Skandinaviją, Didžiąją Britaniją, be galo žavėjo, kaip paveldas tvarkomas tose šalyse. Kuo gali pavirsti bažnyčios, kai nebėra tikinčiųjų bendruomenės, kaip transformuojami kiti objektai.

Jau kurį laiką mūsų galvoje sukosi mintis įsigyti ir vystyti dvarą. Galvojome apie kitą, esantį netoliese, Rokiškio rajone. Deja, jis mums buvo gerokai per brangus, todėl tai buvo labiau pajuokavimai nei rimti planai.

Kamariškes Arūnas šiek tiek žinojo. Ir viskas sutapo – vieną dieną tiesiog paskambino Zarasų rajono savivaldybė ir pasiūlė įsigyti dvarą. Ilgą laiką vyko aukcionas, niekas jo nepirko, kaina krito, apskritai buvo baiminamasi, kad įsigys kažkas, turintis blogų interesų. Tuo metu gyvenome Antalieptėje, nuvažiavome prie dvaro į visišką kemsyną, apėjome, apžiūrėjome... Ir daugiau nelabai reikėjo kalbėtis. Tokios vietos turi savitą aurą, daug sukaupto gėrio. Supratome, kad reikia. O kas, jei ne mes? Turi būti gana pakvaišęs, kad tai darytum. Tuomet ten net nebuvo telefono ryšio. Mums tai atrodė privalumas. Kamariškes iškart matėme kaip erdvę, į kurią gali pabėgti – visiškas vienkiemis poilsiui, kūrybai.

Arūnas: prikėlinėdamas dvarą, istorinę vietą, kartu dideliu spinduliu darai teigiamą poveikį. Jau šiandien Kamariškių dvaras toje apylinkėje yra vienas labiausiai aptarinėjamų dalykų. Kaimelių

Kamariškių dvaras 1991 metais. Arūno Paslaičio nuotr., Lietuvos nacionalinis muziejus.

širdis ir yra paveldo objektai, nes jie atskleidžia seną istoriją. Mes esame tokie, nes buvo ši istorija.

Manau, kad periferijoje griūvant dvarui griūva ir vietos gyventojų moralinės vertybės, griūva identitetas. Kai dvaras keliasi, vėl ateina viltis, domėjimasis savo šaknimis. Tad atstatydami dvarą mes atstatome ne tik sienas, tačiau ir apylinkės žmonių identitetą.

Todėl man tikrai sunku suprasti, kodėl Lietuvoje šiais gerais ekonomikos laikais su visa derama demokratija mes vis dar turime tiek daug apleistų kultūros paveldo vietų. Kodėl mes sugebame statyti brangiai kainuojančius naujus pastatus, bet neinvestuojame į kultūros paveldą, kuris tikrai nėra tik plytos ir sienos.

Žinau, jog dvarą perėmėte be jokios išlikusios istorijos, kad ir kaip tai būtų keista ir apmaudu. Kaip sekėsi surinkti istorinę medžiagą?

Arūnas: atvykę radome dvarą, kuris jau 30 metų stovėjo be stogo. Buvo vagiamos plytos, ardomi pastatai, aplink pilamos šiukšlės... Toks pat požiūris buvo ir į istorijos rinkimą. Istorija niekam nebuvo įdomi, jos visai nebuvo.

Monika: kai nusipirkome dvarą, gavome ploną gal 20 lapų bylutę, paprasto buto dokumentai būna didesnės apimties. Jokių brėžinių, jokios istorijos... Net dvaro teritoriją buvo sunku nustatyti. Bandant surinkti medžiagą mus tikrai nuvylė muziejai.

Arūnas: šios institucijos yra atsakingos kaupti žinias apie kraštą, daryti tyrimus. O mums teko net muziejaus įstatus susirasti ir parodyti jiems, kad pagrįstai prašome informacijos.

Monika: tačiau tikrai džiaugiamės savo savanoriais istorikais. Jie labai pamėgo dvarą ir po trupinėlį rinko informaciją iš įvairiausių šaltinių, galiausiai tai atgulė į istorinį tyrimą.

Arūnas: detalės dar bus pildomos, nes dėl pandemijos nepavyko patekti į visus norimus nelietuviškus archyvus. Įdomu tai, kad dvaras yra Kuršo teritorijos palikimas. Istorija daug ką paaiškina, pavyzdžiui, kaip kaime atsirado sentikių.

Nesate didelis investuotojas, neturite didelių lėšų dvaro restauravimo darbams. Visgi iki šiol atlikote nemažai darbų – vienas dvaro flygelis jau apsaugotas, su stogu, durimis. Kaip jums tai pavyksta?

Arūnas: savo veiklose dažnai neturime pinigų, bet vis tiek kažkaip išsisukame. Tad ir šį sykį galvojome – na, kaip nors, žmonių paprašysime, patys daug ką galime pasidaryti... Taip ir pradėjome džiazuoti. Nuo pat pradžių viską darėme atvirai – dvaro restauravimo darbais dalijamės „Facebook“ paskyroje. Tai įkvepia žmones ir jie nori prisidėti.

Monika: svarbu, kad visa „Inovatorių slėnio“ komanda „serga“ už Kamariškes, aukoja papildomas darbo valandas, sutinka į dvarą nukreipti uždirbtas lėšas. Kiekvienas supranta, kad šiai vietai jų reikia dabar, situacija tokia, kad laukti negalima. Mums labai gelbsti tai, kad turime savo meistrų komandą, dirbančią Antalieptėje. Atsiranda fantastiškų įmonių, kurios ima ir padovanoja stogą ar padaro brėžinius. Tokie dalykai labai daug kainuoja.

Tikrai yra daug gerų žmonių, kurie prisideda aukodami.

Vienas dvaro flygelis jau apsaugotas, naujai uždengtas stogas, įrengtos durys. Asmeninio archyvo nuotr.

Ir tai labai svarbu ne dėl pačios sumos, o dėl jų palaikymo – kai supranti, kad esi ne vienas, jauti, kad vis didesniam ratui tai rūpi. Žmonės savanoriškai atvyksta į talkas, per kurias daug ką galima nuveikti. Taip ir judame į priekį.

Kokius didžiausius iššūkius įvardytumėte dvaro prikėlimo procese?

Arūnas: be abejo, visos techninės dokumentacijos yra didelis iššūkis.

Monika: apskritai visa Kultūros paveldo politika. Ne žmonės, kurie neretai nuoširdžiai konsultuoja, o patys įstatymai yra klampūs.

Arūnas: kitas svarbus dalykas – pastatų būklė. Negalime laukti, kol pritrauksime investicijų. Dvaras kiekvieną dieną griūva. Reikia daryti greitus sprendimus, o ne laukti visų sutvarkytų dokumentų, kurie bus puikūs, bet tuomet nebus ką saugoti.

Iššūkis yra ir dvaro aplinka, parkas. Mūsų partneriai gamtininkai čia rado nykstančių rūšių, tad parką projektuojame taip, kad jos būtų išsaugotos. Nekirsime medžių, nesodinsime naujų augalų, atkursime tvenkinių sistemą. Iššūkiu galėčiau įvardyti ir bebrą, kuris toliau graužia medžius!

Arūnas kartą yra minėjęs, kad regione prikeliant kultūros paveldą bendruomenės požiūrį reikia pakeisti iš griovėjos į kūrėją. Kaip sekėsi šiuo atveju, koks aplinkinių žmonių požiūris į jūsų veiklą dvare?

Monika: kai pradėjome važinėti į dvarą, kaimelyje į mus vis atsisukdavo – kažkokia nematyta mašina. Anksčiau ten niekas nevažiuodavo, nebent šiukšlių išpilti. Vėliau mašinų tik daugėjo, atvykę savaitgaliais vis ką nors sutinkame, žmonės atvyksta tiesiog pažiūrėti, pabūti.

Anksčiau tai buvo kolūkio pastatas, kurį galėjai išvogti. Dabar tvarkydami dvarą mes paliekame įvairius įrankius, priemones – niekas nėra dingę. Vadinasi, požiūris tikrai keičiasi. Priešiškumo šiuo metu nėra. Stengiamės bendrauti su žmonėmis ir parodyti, kokia nauda iš viso to bus jiems patiems.

Kokia jūsų Kamariškių dvaro ateities vizija?

Arūnas ir Monika siekia, jog ateityje dvaras taptų visiems atvira lėto gyvenimo, kūrybos erdve. Asmeninio archyvo nuotr.

Monika: dar iki galo nėra aišku, kaip viskas atrodys. Tačiau nuo pat pradžių vadovaujamės dviem principais. Pirmiausia – sukurti kultūros paveldo erdvę, kurią žmonės galėtų patirti. Tai tikrai nebus muziejus, norime, kad tai būtų atvira, kad žmonės galėtų čia nevaržomai būti. Antra – sukurti lėto gyvenimo erdvę, kur žmogus gali nuo visko pabėgti, atitrūkti. Tai padiktuoja pati dvaro vietovė. Pabėgimą matome per kultūros paveldą, gamtą ir kūrybą. Norime paversti tai lanksčia poilsio erdve – nebūtinai atvykusius turi pasitikti baltai apsirengęs jogos treneris. Galbūt tau tiesiog reikia laiko ramiai paskaityti, nes įprastai sunku susikaupti, o gal paprasčiausiai nori gerai išsimiegoti.

Arūnas: taip pat įsivaizduojame dvarą kaip erdvę kultūros ir meno kūrėjams, kur jie galėtų atvykti ir nuo visko atitrūkti, užsiimti kūryba. Kartu tai būtų galimybė ir vietos bendruomenei atnešti aukštesnio lygio kultūrą.

Monika: dar šiemet turime planų dvaro erdvėse, kur išties likę tik griuvėsiai, įrengti glamping'ą (stovyklavietė su patogumais – red. past.). Norėtume integruoti stiklinius kubus, kurie būtų lyg kambariai. Taip sukurtume galimybę atvykusiems žmonėms apsigyventi. ■

Prisidėti prie dvaro restauravimo darbų gali kiekvienas. Sekite „Facebook" profilį „Kamariškių dvaras" – paaukokite, atvykite į būsimas talkas. Jei esate specialistai, galintys vienu ar kitu būdu prisidėti prie profesionalių tvarkymo darbų, dvaro komanda mielai lauks jūsų žinutės.

PANEVĖŽYS. TEATRO SCENOS VERTA ISTORIJA

Viktorija Bružaitė-Kazlauskienė

Šiais metais startavo mobili „Gatvės gyvos“ programėlė – audiogidas kelionėms po Lietuvą. Maršrutus programėlei kuria bei įgarsina įvairiuose miestuose ir miesteliuose gyvenantys ar čia užaugę gidai. Tad kiekvienoje vietovėje jus pasitiks skirtingas balsas, o greta istorinių faktų – ir šiek tiek asmeniškų žinių bei patirčių. Tarp pirmųjų programėlės garsinių pasivaikščiojimų – Panevėžys. Kelionę po savo vaikystės miestą parengė gidė Ieva Bartaševičiūtė, nepamiršdama pieno kokteilių ir mėgstamiausios bibliotekos.

Ieva, esi kilusi iš Panevėžio. Koks jis Tavo prisiminimuose?

Tiesą sakant, užaugau mažame kaimelyje 8 km už Panevėžio. Tad, kai buvau mažesnė, išvyka į miestą visada būdavo ypatinga proga. Labai gerai prisimenu, kaip su mama stovėjau prie Lėlių teatro bilietų kasos. Mat šalia jos stovėjo stiklinis kupolas, kuriame sukosi magiškos scenos su raganos nameliu ir gražia princese. Tokio stebuklo tuomet dar nebuvau mačiusi. Nors, tiesą pasakius, net ir praėjus daugeliui metų ir pakeliavus po Europą kito tokio stebuklo vis dar nemačiau...

Paaugusi į Panevėžį keliaudavau jau penkias dienas per savaitę, nes pradėjau lankyti vidurinę mokyklą. Masiulio knygynas, Šaltinėlio biblioteka (pačios kiečiausios bibliotekininkės dirba ten!), Laisvės aikštė, Pieno baras ir Bandelių rojus – visos vietelės sulaukdavo mano dėmesio, kol galiausiai nukulniuodavau nuo mokyklos iki stotyje manęs laukiančio autobuso.

Kokį įdomiausią faktą sužinojai rengdama Panevėžio maršrutą?

Dėliodama šio audiogido maršrutą pakviečiau visus pasivaikščioti tomis Panevėžio gatvėmis, kurias geriausiai žinojau ir kuriomis daugiausia vaikščiojau. Visgi pradėjusi rinkti informaciją supratau, kad visiškai nepažįstu Aukštaitijos sostinės! Turbūt tai yra daugelio mūsų problema, juk esame šventai įsitikinę, kad viską ir taip žinome apie savo gatvę, rajoną ar miestą. Galiu drąsiai teigti, kad rengdama šį maršrutą įsimylėjau Panevėžį.

Dėl įdomiausio fakto – mane išties nustebino daugiakultūrė Panevėžio praeitis. Juk augau įsitikinusi, kad Panevėžys yra ir buvo lietuviškiausias šalies miestas! O Panevėžio Ješivos istorija mane paliko be žado. Tikrai nemaniau, kad Panevėžio vardas yra taip plačiai žinomas ir siejamas su prestižine žydų mokslo institucija.

Gidė Ieva rengiant maršrutą labiausiai nustebino daugiakultūrė Panevėžio praeitis.

Audiogido maršrute klausytojams ne tik pristatai miesto istoriją, vietinius nutikimus ir pasakojimus, tačiau kvieti ir paragauti įdomių vietinių skanėstų. Ko Panevėžyje reikėtų nepraleisti gastronomines patirtis mėgstantiems turistams?

Žinoma, kad Čičinsko kepsnio. Manau, kad šis patiekalas puikiai atspindi panevėžiečio būdą – tik pradėjęs bendrauti turi pralaužti gana kietą plutą.

Panevėžys nėra laikomas „turistiniu“ miestu. Visgi kodėl vertėtų čia atvykti? Kuo šis miestas unikalus?

Manau, jog Panevėžio išskirtinumą ir daugialypiškumą išduoda faktas, kad šiame mieste vienas šalia kito gyvuoja ne vienas ir ne du, o net keturi teatrai! Jų rengiami festivaliai kasmet sutraukia šimtus scenos meno gerbėjų.

Tačiau, tikiu, greitu metu Panevėžys labiausiai išgarsės savo industriniu paveldu. Išties labai nekantrauju parengti antrąjį audiogido maršrutą, kuriame bus papasakota apie Panevėžio pramonės istoriją. ■

Nemokamą „Gatvės gyvos“ programėlę galite atsisiųsti „Google Play“ ir „App Store“ parduotuvėse.

MIESTO PAŽINIMAS, SUPAKUOTAS DĖŽUTĖJE

Kartu su vaikais atveriate dėžutę, o joje keisčiausi, rodos, vienas su kitu niekaip nesusiję daiktai. Randate ir nedidelę knygelę. Pirmame jos puslapyje – instrukcija. Pasirodo, turite viską pasiimti ir keliauti į senamiestį. Panašu, kad šeimos laukia nuotykis!

Štai toks scenarijus radosi „Gatvės gyvos vaikams“ komandai, kai karantino laikotarpiu visas kultūros sektorius skubiai ieškojo sprendimų, kaip savo paslaugas pritaikyti esamai situacijai. Vienos iš pagrindinių mūsų vertybių – gyvas miesto istorijos pažinimas ir turiningai praleistas laikas visai šeimai – atrodė, bus visai uždarytos viruso gniaužtų. Viskas virto ekranais, virtualiomis patirtimis. Tačiau mes likome ištikimi fizinėms patirtims, mąstėme apie galimybę pamatyti, paliesti, paragauti, pamatuoti... miesto istoriją ir tai daryti saugiai tik su savo šeima. Pasirodo, kartais chaosas suteikia naujų galimybių – individualiems šeimos pasivaikščiojimams sumanyta patirčių dėžutė su orientaciniu žaidimu sulaukė puikių atsiliepimų ir tęsia savo misiją virusui vis labiau atsitraukiant.

Paragauti karalienės Bonos Sforzos uogų, pamatuoti gynybinės sienos plotį ar kompasu nustatyti Radvilos Našlaitėlio kelionių kryptį – kad ir kaip mažieji būtų pripratę prie virtualaus pasaulio, fiziniai daiktai, kaip žaidimo priemonės, sukelia daug smalsumo ir padeda atrasti bei įsiminti istoriją patiems įsitraukiant į miesto tyrinėjimus.

Mūsų supakuotos žaidimų dėžutės neretai tampa dovana smalsiems šeimos draugams arba palengvina mamai ir tėčiui gimtadienio šventės užduotį. O gal nereikia laukti jokios progos ir tiesiog įprastą savaitgalį leistis su vaikais į įtraukiančią senamiesčio pažinimo kelionę?

Žaidimo dėžutę rasite gatvesgyvos.lt/kioskelis

Vasaros dienos stovyklos vaikams

Kultūros edukacija per gyvas patirtis!

- KŪRYBIŠKOS EKSKURSIJOS
- ĮVAIRŪS EDUKACINIAI UŽSIĖMIMAI, DIRBTUVĖS
- SUSITIKIMAI SU KULTŪROS, MENO KŪRĖJAIS

Keturios skirtingos programos ikimokyklinukams ir pradinukams.

Visą vasarą, Vilniaus senamiestyje!

PLATESNĖ INFORMACIJA IR REGISTRACIJA ČIA